

KHÁI LƯỢC VỀ THẤT BẠI CỦA THỊ TRƯỜNG

Phần II: THÔNG TIN BẤT CÂN XỨNG

Đặng Văn Thanh

Thông tin bất cân xứng (asymmetric information)

- Thông tin bất cân xứng là tình trạng trong một giao dịch có một bên có thông tin đầy đủ hơn và tốt hơn so với bên còn lại.
- Tình trạng thông tin bất cân xứng hiện diện rất nhiều trong các lĩnh vực. Ví dụ:
 - Ngân hàng
 - Thị trường nhà đất
 - Thị trường lao động
 - Lĩnh vực thể thao
 - Thị trường hàng hóa
 - Thị trường bảo hiểm
 - Lĩnh vực đầu tư
 - Thị trường chứng khoán
 - Thị trường đồ cũ

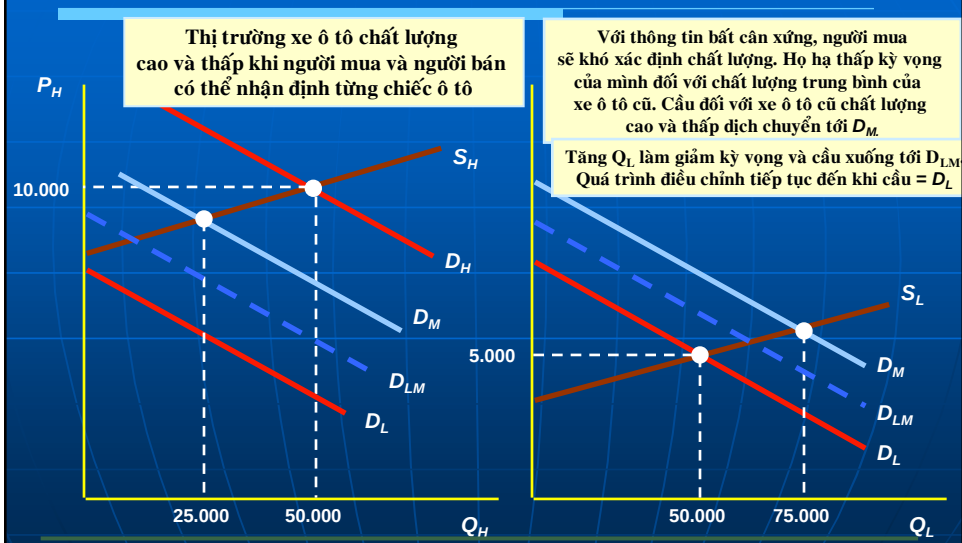
Đặng Văn Thanh

Hậu quả của thông tin bất cân xứng

- Thông tin bất cân xứng là một thất bại của thị trường vì nó gây ra
 - Sự lựa chọn ngược (lựa chọn bất lợi) (adverse selection-AS)
 - Rủi ro đạo đức (tâm lý ỷ lại) (moral hazard – MH)
 - Vấn đề người ủy quyền-người thừa hành (principal-agent – PA)

Đặng Văn Thanh

Lựa chọn ngược (AS)

Sự lựa chọn ngược (AS)

- Chất lượng xe tham gia thị trường ngày càng giảm và giá ngày càng giảm.
- Thị trường chỉ còn lại xe xấu
- Hàng tốt bị hàng xấu đẩy ra khỏi thị trường
- Thị trường xe cũ có nguy cơ biến mất

Đặng Văn Thanh

Sự lựa chọn ngược (AS)

- Các lĩnh vực khác
 - Khách hàng của công ty bảo hiểm là những người có rủi ro cao.
 - Cách trả lương mang tính bình quân theo ngạch bậc ở cơ quan nhà nước không giữ được người giỏi
 - Các khu công nghiệp ở các tỉnh xa không có nhà đầu tư có năng lực tốt
 - Hàng hóa không đủ chuẩn vệ sinh thực phẩm quá nhiều trên thị trường

Đặng Văn Thanh

Rủi ro đạo đức hay tâm lý ỷ lại (MH)

Rủi ro đạo đức hay tâm lý ỷ lại là tình trạng cá nhân hay tổ chức không còn động cơ để cố gắng hay hành động một cách hợp lý như trước khi giao dịch xảy ra

Đặng Văn Thanh

Rủi ro đạo đức hay tâm lý ỷ lại (MH)

- Ví dụ
 - Khách hàng khi đã mua bảo hiểm thường có những hành xử nhiều rủi ro vì có nơi gánh chịu chi phí thiệt hại do họ gây ra.
 - Giữ gìn tài sản không cẩn thận
 - Trang bị dụng cụ phòng cháy kém hoặc ít kiểm tra định kỳ
 - Không cố gắng nâng cao trình độ và cập nhật kiến thức khi đã có học vị, học hàm
 - Không xử lý ô nhiễm triệt để như đã cam kết trước khi được cấp giấy phép.

Đặng Văn Thanh

Sự khác nhau giữa lựa chọn ngược và tâm lý ỷ lại

- Lựa chọn ngược là hậu quả của thông tin bất cân xứng *trước* khi giao dịch xảy ra.
- Tâm lý ỷ lại là hậu quả của thông tin bất cân xứng *sau* khi giao dịch đã xảy ra.

Đặng Văn Thanh

Giải pháp khắc phục tình trạng thông tin bất cân xứng

- Lựa chọn ngược và tâm lý ỷ lại là hậu quả của nguyên nhân thông tin bất cân xứng. Vậy giải pháp chính là những cách thức khác nhau nhằm làm giảm đi sự bất cân xứng về thông tin cho các bên tham gia giao dịch.
- Giải pháp tư nhân và giải pháp của chính phủ

Đặng Văn Thanh

Giải pháp tư nhân

■ Thị trường đồ cũ:

- Người mua thu thập thông tin: thuê chuyên gia, sử dụng thử, mua thông tin.
- Người bán phát tín hiệu chứng minh uy tín của cửa hàng thông qua danh tiếng, thương hiệu, cấp giấy bảo hành...

■ Thị trường lao động:

- Người xin việc phát tín hiệu: trưng bằng cấp, đòi mức lương cao
- Nhà tuyển dụng: phỏng vấn, đề ra thời gian thử việc

Đặng Văn Thanh

Giải pháp tư nhân

■ Thị trường bảo hiểm

- Công ty bảo hiểm yêu cầu khám sức khỏe
- Chỉ định phòng khám đối với hợp đồng lớn
- Không chi trả bảo hiểm toàn phần (đồng chi trả)
- Giảm phí bảo hiểm đối với khách hàng có đăng ký các chương trình phòng chống bệnh tật hoặc không hút thuốc

Đặng Văn Thanh

Giải pháp tư nhân

■ Ngân hàng:

- Người đi vay phát tín hiệu chứng minh hiệu quả tài chính của dự án hoặc chứng minh năng lực tài chính của công ty.
- Thẩm định dự án, thẩm định khả năng tài chính của nhà đầu tư, tài sản thế chấp
- Đánh giá lịch sử tín dụng của công ty
- Bảo đảm của chính quyền

Đặng Văn Thanh

Giải pháp của chính phủ

■ Cấp giấy phép chứng nhận (trước hoạt động)

- Chứng nhận tư cách pháp nhân
- Chứng nhận chất lượng sản phẩm

■ Kiểm tra, kiểm soát (trong quá trình hoạt động)

- Kiểm tra an toàn vệ sinh thực phẩm, đóng dấu chất lượng và cấp phép lưu thông
- Kiểm tra, đối chiếu thực tế và tiêu chuẩn đăng ký

Đặng Văn Thanh

Giải pháp của chính phủ

- Thành lập hiệp hội bảo vệ người tiêu dùng
- Cung cấp thông tin
 - Về quy hoạch
 - Về dịch bệnh
 - Về nhà đầu tư
 - Dự báo về cung cầu thị trường trong nước và quốc tế
- Thiết lập thể chế (xây dựng khung pháp lý) để có biện pháp chế tài, xử phạt

Đặng Văn Thanh

Vấn đề người ủy quyền- người thừa hành (thân chủ - người đại diện)

- Là những trường hợp một bên (người ủy quyền) tuyển dụng một bên khác (người thừa hành) để thực hiện một hay những mục tiêu nhất định
- Là vấn đề vì người thừa hành theo đuổi mục tiêu khác với người ủy quyền (do động cơ khác nhau)
- Trở thành vấn đề vì thông tin bất cân xứng làm cho người ủy quyền khó cưỡng chế thi hành, đánh giá hay khuyến khích công việc.
- Tách riêng là một vấn đề vì hội đủ cả lựa chọn ngược và rủi ro đạo đức

Đặng Văn Thanh

Ví dụ người ủy quyền- người thừa hành (thân chủ - người đại diện)

- Hội đồng quản trị - Giám đốc
- Tổng giám đốc – Giám đốc chi nhánh
- Hội đồng nhân dân - Ủy ban nhân dân
- Chủ tịch tỉnh – Giám đốc sở
- Hiệu trưởng – Giáo viên
- Người thuê lao động – Người lao động

Đặng Văn Thanh

Giải pháp cho vấn đề người ủy quyền- người thừa hành

- Giải pháp tổng quát: người ủy quyền tạo ra động cơ khuyến khích vật chất và phi vật chất để cho mục tiêu người thừa hành phù hợp với mục tiêu của mình
 - Trả lương và thưởng theo hiệu quả
 - Thưởng bằng cổ phiếu
 - Giáo dục ý thức tự trọng nghề nghiệp
 - Các danh hiệu thi đua
 - Cơ hội thăng tiến
- Thiết kế hệ thống kiểm tra
 - Hệ thống giải trình và giám sát nghiêm ngặt
 - Đào tạo theo tín chỉ, sinh viên chọn môn học và chọn giáo viên
 - Lấy phiếu tín nhiệm thường kỳ

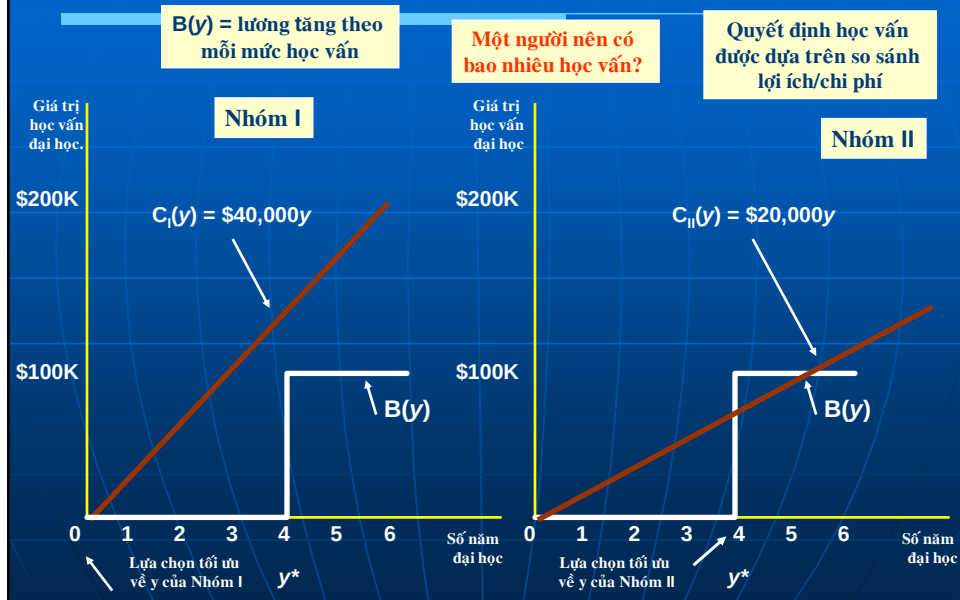
Phát tín hiệu trên thị trường lao động

- Giả sử một mô hình đơn giản: Thị trường lao động cạnh tranh
- Với thông tin đầy đủ
 - $w = MRP_L$
 - Lương Nhóm I = \$10.000/năm
 - Lương Nhóm II = \$20.000/năm
 - Nhân viên có trung bình 10 năm làm việc
 - Thu nhập Nhóm I = \$100.000 (10.000/năm x 10)
 - Thu nhập Nhóm II = \$200.000 (20.000/năm x 10)
- Với thông tin bất cân xứng
 - $w =$ năng suất trung bình
 - Lương Nhóm I & II = \$15.000/năm

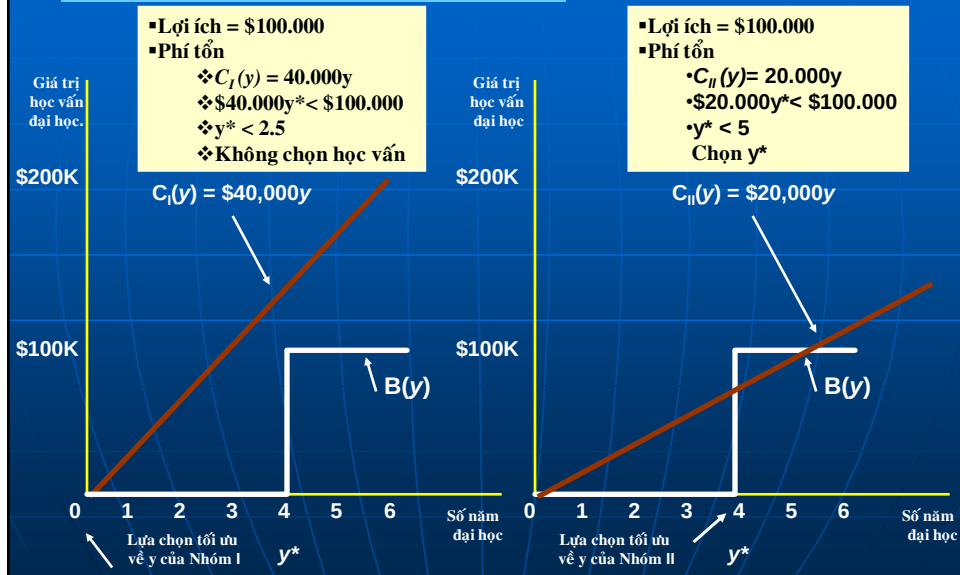
Phát tín hiệu trên thị trường lao động

- Phát tín hiệu bằng học vấn để giảm thông tin bất cân xứng
 - y = chỉ số học vấn (số năm đại học)
 - C = phí tổn để đạt mức độ học vấn y
 - Nhóm I-- $C_I(y) = \$40.000y$ (tốn nhiều hơn để đào tạo)
 - Nhóm II-- $C_{II}(y) = \$20.000y$
- Phát tín hiệu bằng học vấn để giảm thông tin bất cân xứng
 - Giả sử học vấn không làm tăng năng suất
 - Quy tắc quyết định
 - ◆ y^* cho tín hiệu G_{II} và lương = \$20.000/ năm
 - ◆ Dưới y^* cho tín hiệu G_I và lương = \$10.000/năm

Phát tín hiệu trên thị trường lao động

Phát tín hiệu trên thị trường lao động

Phát tín hiệu trên thị trường lao động

- So sánh lợi ích /chi phí

Quy tắc quyết định sẽ đúng nếu y^* nằm giữa 2,5 và 5

Nếu $y^* = 4$

- Nhóm I sẽ chọn không học
- Nhóm II sẽ chọn học tập

- Thực tế, học vẫn có làm tăng năng suất và phát đi một tín hiệu hữu ích về năng lực làm việc của cá nhân.